

SESSIONS CIENTÍFIQUES. CENTENARI DE LA REVISTA DE LA RAMC

VISIÓ GLOBAL DEL PERIODISME MÈDIC A CATALUNYA

Josep Maria CALBET i CAMARASA

Com ja és ben sabut el periodisme mèdic a Catalunya es va iniciar al principi del segle XIX. S'han assenyalat alguns antecedents, però no tenen les característiques, per poder-los tipificar com a revista. Va ser amb Vicenç Mitjavila i Fisonell que es va iniciar el periodisme mèdic a casa nostra. Mitjavila va ser catedràtic de Medicina i va exercir a la seu actual de la R. Acadèmia de Medicina de Catalunya. Així, doncs, el periodisme mèdic nostrat nasqué en aquest edifici. Mitjavila va ser director i redactor de la revista "Correspondencia Literario Médica" el 1804. I fins el 1939 es van publicar més de mig miler de revistes. Concretament fins ara s'han pogut identificar 522 revistes. I dic fins ara ja que no m'estranyaria de trobar-ne alguna més en biblioteques no explorades. Els promotors d'aquestes revistes eren institucions com la R. Acadèmia de Medicina que és al darrera de set o vuit títols, la Societat Mèdica d'Emulació, l'Acadèmia Mèdico Farmacèutica, l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, etc. i també els defensors d'algunes doctrines mèdiques de les que deriven les revistes homeopàtiques, les dosimètriques, les naturistes, etc.

S'ha pogut comprovar que més d'un centenar de revistes van ser redactades per una sola persona. Era un metge o un farmacèutic que sigui amb finalitat lucrativa o simplement altruista posava el seus coneixements i els avenços sanitaris a Europa, especialment de França, a disposició dels subscriptors.

Dues de les revistes més importants del segle XIX les van dirigir dos catedràtics. Em refereixo a Joan Giné i Partagàs i a Rafael Rodríguez Méndez.

Joan Giné, que ha estat molt ben biografat per J.L. Ausín¹, va dirigir "La Independencia Médica", nascuda poc després de la Revolució del 1868, i fou capdavantera en defensa de l'ensenyament lliure i la implantació del positivisme. Volia una independència dels poders polític, municipal, o religiós i d'aquí ve el títol. Giné fou un home polifacètic que destacà en diversos camps de

1. J. L. Ausín Hervella: "Dr. Giné i Partagàs (1836-1903). En homenatge" (Barcelona, Col·legi Oficial de Metges de Barcelona, 2003)

la medicina, però també esmerçà molts i continuats esforços per construir l'Hospital Clínic i Facultat de Medicina del C/ Casanova. Ell va ser el principal impulsor de la seva construcció. Va veure l'obra acabada però no en funcionament. I al vestíbul de l'Hospital es recorden altres personatges que no tingueren la importància de la seva empremta llegendària. Afilliat a les idees esquerres va caure damunt d'ell una dura capa d'oblit. La revista va durar uns trenta-quatre anys.

Rafael Rodríguez Méndez, metge andalús i metòdic treballador, va publicar durant uns quaranta anys i amb estricta puntualitat cada quinze dies la "Gaceta Médica Catalana" (1881-1921). Va ser rector de la Universitat i va presidir l'única societat esportiva que, a nivell estatal, hi havia en el seu temps. Va preveure la importància que adquiriria l'esport, i a través del seu fill va fundar el R.C.D. Español. La revista va estar oberta a molts col·laboradors i per les seves pàgines hi van desfilar les millors signatures mèdiques de l'època. En morir el 1919 la va dirigir Rosal·lí (Rosalino) Rovira Oliver. Una part de la biblioteca d'aquest metge es conserva en la biblioteca de la Facultat de Medicina del C/ Casanova². Una biblioteca que en mans de la nova directora Assumpta Pujol ha adquirit una eficàcia i dinamisme extraordinari.

La primera revista dedicada exclusivament a la Farmàcia fou "La Botica" que aparegué el 1852.

Cap el 1848 s'edita la primera revista dedicada a una especialitat. Concretament a la hidroteràpia amb "El Bañista". I el 1865 una altra consagrada a la psiquiatria: "La Razón de la Sin Razón", de la que només es van publicar tres números. Aquestes dues revistes van ser dirigides per un personatge singular: Antoni Pujadas i Mayans³. Va ser un home de moltes idees i molts pro-
2. Si em permeten diré una anècdota. Rosal·lí nasqué a Torredembarra i la patrona d'aquest poble és Santa Rosalia. Els seus pares volien una Rosalia, però en no arribar li van posar el nom al nostre metge. Ell mateix va escriure una biografia sobre Santa Rosalia.

3 V. J. L. Ausín Hervella: "Antoni Pujadas, metge i polític del segle XIX" (Barcelona, Seminari Pere Mata, 2000). És la biografia més completa que s'ha publicat sobre aquest metge.

jectes. Va destacar en el camp de la política, l'economia i en medicina. Volgué crear el "Banco de Castilla y de Cataluña". Va instal·lar el primer manicomi privat a Barcelona i una policlínica en un edifici que fa pocs anys va ser enderrocat però que havia conservat l'estructura externa de la seva època⁴. Més tard va fundar el manicomi de Sant Boi. Sempre va estar endeutat. Demanava un préstec per pagar un deute successivament. I va morir en la més absoluta misèria. La revista "La Razón de la Sin Razón" tingué una segona època el 1879.

Entorn del Congrés de Medicina i Farmàcia celebrat a Barcelona el 1888 que marca la davallada del vitalisme i la puixança del positivisme mèdic aparegueren una sèrie de revistes dedicades a les especialitats: el 1885 sobre otorinolaringologia, oftalmologia, hidroteràpia, el 1889 sobre urologia, el 1893 obstetrícia, el 1895 es-tomatologia, etc.

El 1898 apareix la primera revista escrita en llengua catalana: "La Gynecologia Catalana" de la mà de Jaume Queraltó i Ros. Aquest metge era propietari d'una clínica obstètrica i d'una formidable biblioteca de més de 30.000 volums. Biblioteca que desaparegué poc després de la seva mort. La revista era de caràcter mensual i el primer número sortí el 15 d'agost de 1898. Només es van publicar dotze números. La sortida de la revista va obrir una forta controvèrsia sobre si la llengua catalana havia de ser emprada o no en el periodisme mèdic. Un dels que es va oposar a utilitzar la nostra llengua va

4 Estava a la plaça de la Villa de Madrid davant de l'actual botiga de material esportiu Decatlon.

ser el metge gironí Josep Pascual i Prats, que anys més tard va presidir el Quart Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana. Ran del Congrés de la Tuberculosi celebrat a Barcelona i que va presidir Rafael Rodríguez Méndez, Jaume Queraltó es va oposar a que la llengua catalana fos oficial en aquest congrés i va derivar cap a línies ideològiques netament lerrouxistes.

També cal dir que de les 522 revistes documentades n'hi ha un centenar que no han pogut ser localitzades⁵. Només es coneixen per referència. Durant el segle XIX i també el XX moltes revistes sanitàries disposaven d'una secció dedicada a la bibliografia. Hi posaven els llibres adquirits, les separates i les revistes del mateix gènere amb les que establien un canvi. Amb aquesta i altres fonts s'ha pogut tenir coneixement de la seva existència. És un capital cultural i científic prou important per lamentar-nos-en per la seva pèrdua. La nostra administració no ha demostrat interès per aquestes qüestions, fins i tot quan exercia la censura d'aquestes publicacions i no van tenir la delicadesa de deixar-les en un lloc segur.

Així mateix volem dir que entre el 1939 i el 1975, és a dir el període de la medicina franquista, van sortir més de dues-centes revistes, algunes de les quals encara segueixen vigents. Però curiosament no hi ha cap Universitat, ni Biblioteca, ni Institució científica a Catalunya que tingui un 10% d'aquestes revistes.

5 Entre les quals n'hi ha de catalogades a la Universitat Pompeu Fabra o a la Biblioteca del Pavelló de la República, però no són trobables.